

Republic of Turkey
Kastamonu University

Republic of Turkey
HALAL
ACCREDITATION
AGENCY

IHATO

2nd INTERNATIONAL HALAL TOURISM CONGRESS

04 - 06th APRIL 2019

PROCEEDINGS BOOKS

Main Sponsors

TİKA

tatila.com
luzurla, güvenle

wome
DELUXE

KEYİF TURİZM
kongre & organizasyon

RAMADA
RESORT BY WYNDHAM
ERCIYES

islamitatila.com
luzurla, güvenle

THE QASR BODRUM
FAMILY RESORT & SPA

GRAND ÖZGÜL
TİRMAL - GÖA - YATIRI KÖYÜ

KaabaReisen
Hedsch&Umra
Halal Tourism

HELAL GEZİ
SEYAHATIN
AYRICALIKLI HALI

**2nd INTERNATIONAL
HALAL TOURISM CONGRESS**

04-06 APRIL 2019

ALANYA / TURKEY

PROCEEDINGS BOOKS

**Wome Deluxe Hotel
Alanya / Antalya / Turkey**

2nd INTERNATIONAL HALAL TOURISM CONGRESS

Editors

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU

Prof. Dr. Kutay OKTAY

Typesetting

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU

Fethi Alperen KAYNAŞ

Cover Design

Ramazan YAŞAR

ISBN: 978-605-4697-27-4

Congress Web Page: <http://www.halaltourismcongress.com>

Facebook : <https://www.facebook.com/HalalCongress>

Twitter : <https://twitter.com/HalalCongress>

Instagram : <https://www.instagram.com/halalcongress>

Contact

Kastamonu University, Tourism Faculty

Kuzeykent Campus 37100, Kastamonu / TURKEY

E-mail : turizm@kastamonu.edu.tr

Web : <http://turizm.kastamonu.edu.tr/index.php>

Tel : (0 366) 280 37 00 – 37 06

Phone Number : (0 366) 215 13 64

Not: Any scientific and financial responsibility in this book is in the responsibility of authors.

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Abdullah KARAMAN	Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY
Prof. Dr. Abdullah TANRISEVDİ	Prof. Dr. Hatem El – GOHARY
Prof. Dr. Adnan TÜRKSOY	Prof. Dr. H. Suavi AHİPAŞAOĞLU
Prof. Dr. Ahmet TAYFUN	Prof. Dr. Hüseyin ALTAY
Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN	Prof. Dr. İbrahim DİLER
Prof. Dr. Akın AKSU	Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK
Prof. Dr. Aktam BURHANOV	Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Prof. Dr. Ali AKPINAR	Prof. Dr. İzzet KILINÇ
Prof. Dr. Ali ERBAŞ	Prof. Dr. Kahraman ÇATI
Prof. Dr. Ali YAYLI	Prof. Dr. Kasım İNCE
Prof. Dr. Ali Kemal GÜRBÜZ	Prof. Dr. Kemal KANTARCI
Prof. Dr. Alp TİMUR	Prof. Dr. Köbögön ATIŞEV
Prof. Dr. Asım SALDAMLI	Prof. Dr. Kurban ÜNLÜÖNEN
Prof. Dr. Atilla AKBABA	Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA
Prof. Dr. Avdhesh JHA	Prof. Dr. Kutay OKTAY
Prof. Dr. Azize HASSAN	Prof. Dr. Levent ALTINAY
Prof. Dr. A. Celil ÇAKICI	Prof. Dr. Medet YOLAL
Prof. Dr. Beykan ÇİZEL	Prof. Dr. Mehmet SARIİŞİK
Prof. Dr. Bilgehan GÜLCAN	Prof. Dr. Mehmet Selami YILDIZ
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT	Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER
Prof. Dr. Cihan ÇOBANOĞLU	Prof. Dr. Muharrem TUNA
Prof. Dr. Cusup PİRİMBAEV	Prof. Dr. Muhsin HALİS
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN	Prof. Dr. Mustafa TEPECİ
Prof. Dr. Düriye BOZOK	Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU
Prof. Dr. Ebru GÜNLÜ KÜÇÜKALTAN	Prof. Dr. Nüzhet KAHRAMAN
Prof. Dr. Ercan Sirakaya TURK	Prof. Dr. Oğuz TÜRKAY
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ	Prof. Dr. Orhan BATMAN
Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER	Prof. Dr. Osman Avşar KURGUN
Prof. Dr. Galimkair MUTANOF	Prof. Dr. Ozan BAHAR
Prof. Dr. Öcal USTA	Assoc. Prof. Dr. Sabahattin KARAMAN

Prof. Dr. Sabreen J. Abd El JALİL	Assoc. Prof. Dr. Esin ÖZKAN
Prof. Dr. Said KINGİR	Assoc. Prof. Dr. Fatma Özlem GÜZEL
Prof. Dr. Saime ORAL	Assoc. Prof. Dr. Gökçe YÜKSEK
Prof. Dr. Saim ATEŞ	Assoc. Prof. Dr. Gürel ÇETİN
Prof. Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ	Assoc. Prof. Dr. Hasan Hüseyin SOYBALI
Prof. Dr. Svetlana SIRMBARD	Assoc. Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU
Prof. Dr. Şenol ÇAVUŞ	Assoc. Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
Prof. Dr. Şule AYDIN	Assoc. Prof. Dr. İrfan YAZICIOĞLU
Prof. Dr. Tamara RATZ	Assoc. Prof. Dr. İsmet KAYA
Prof. Dr. Tevhit AYENGİN	Assoc. Prof. Dr. Kamil UNUR
Prof. Dr. Yaşar SARI	Assoc. Prof. Dr. Kamil YAĞCI
Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK	Assoc. Prof. Dr. Kazım Ozan ÖZER
Prof. Dr. Zeynep ASLAN	Assoc. Prof. Dr. Lütfi ATAY
Assoc. Prof. Dr. Ahmet BAYTOK	Assoc. Prof. Dr. Mehmet SARIOĞLAN
Assoc. Prof. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI	Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif ÖNCÜ
Assoc. Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU	Assoc. Prof. Dr. Mehmet Han ERGÜVEN
Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÖZDEMİR	Assoc. Prof. Dr. Muammer MESCİ
Assoc. Prof. Dr. Ali Orhan AKOVA	Assoc. Prof. Dr. Murat ÇUHADAR
Assoc. Prof. Dr. Bahodir BAYHONOV	Assoc. Prof. Dr. Murat DOĞDUBAY
Assoc. Prof. Dr. Barış ERDEM	Assoc. Prof. Dr. Murat YEŞİLTAŞ
Assoc. Prof. Dr. Bayram ŞAHİN	Assoc. Prof. Dr. Mustafa SANDIKCI
Assoc. Prof. Dr. Burhan AYDEMİR	Assoc. Prof. Dr. M. Oğuzhan İLBAN
Assoc. Prof. Dr. Burhan KILIÇ	Assoc. Prof. Dr. Nilgün AVCI
Assoc. Prof. Dr. Burhanettin ZENGİN	Assoc. Prof. Dr. Nuray TETİK DİNÇ
Assoc. Prof. Dr. Bülent BAYRAKTAR	Assoc. Prof. Dr. Ömer Akgün TEKİN
Assoc. Prof. Dr. Cafer TOPALOĞLU	Assoc. Prof. Dr. Önder MET
Assoc. Prof. Dr. Canan TANRISEVER	Assoc. Prof. Dr. Özlem KÖROĞLU
Assoc. Prof. Dr. Elbeyi PELİT	Assoc. Prof. Dr. Rahman TEMİZKAN
Assoc. Prof. Dr. Elena ABENOVA	Assoc. Prof. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN
Assoc. Prof. Dr. Emrah ÖZKUL	Assoc. Prof. Dr. Sabah BALTA
Assist. Prof. Dr. Gonca KILIÇ	Assist. Prof. Dr. Göksel Kemal GİRGİN

Assoc. Prof. Dr. Serkan ŞENGÜL	Assist. Prof. Dr. Gökhan ÖZKUL
Assoc. Prof. Dr. Şafak ÜNÜVAR	Assist. Prof. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ
Assoc. Prof. Dr. Şakir GÖRMÜŞ	Assist. Prof. Dr. Hasan Selim KIROĞLU
Assoc. Prof. Dr. Sevda BİRDİR	Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU
Assoc. Prof. Dr. Şevki ULAMA	Assist. Prof. Dr. İbrahim Hakkı KAYNAK
Assoc. Prof. Dr. Tatyana İMANGULOVA	Assist. Prof. Dr. İrfan MISIRLI
Assoc. Prof. Dr. Uysal YENİPİNAR	Assist. Prof. Dr. İsmail ÇALIK
Assoc. Prof. Dr. Ümit SORMAZ	Assist. Prof. Dr. Kaplan UĞURLU
Assoc. Prof. Dr. Vesile Rüya EHTİYAR	Assist. Prof. Dr. Mehmet ÖZMEN
Assoc. Prof. Dr. Volkan ALTINTAŞ	Assist. Prof. Dr. Mohamed BATTOUR
Assoc. Prof. Dr. Yasin BİLİM	Assist. Prof. Dr. Muharrem AVCI
Assoc. Prof. Dr. Yusuf AYMANKUY	Assist. Prof. Dr. Mustafa AKSOY
Assoc. Prof. Dr. Zafer AKBAŞ	Assist. Prof. Dr. Neslihan ONUR
Assist. Prof. Dr. A. Büşra MADENCİ	Assist. Prof. Dr. Nil Esra DAL
Assist. Prof. Dr. Alaattin BAŞODA	Assist. Prof. Dr. Özgür ÖZER
Assist. Prof. Dr. Ali AVAN	Assist. Prof. Dr. Özlem ALTUNÖZ SÜRÜCÜ
Assist. Prof. Dr. Ali FİDAN	Assist. Prof. Dr. Reşat ARICA
Assist. Prof. Dr. Asuman PEKYAMAN	Assist. Prof. Dr. Sabri ÇELİK
Assist. Prof. Dr. Aybüke Ceyhun SEZGİN	Assist. Prof. Dr. Seda ŞAHİN
Assist. Prof. Dr. Aysu ALTAŞ	Assist. Prof. Dr. Sinan GÖKDEMİR
Assist. Prof. Dr. Azamat MAKSÜDÜNOV	Assist. Prof. Dr. Sine Erdoğan MORÇİN
Assist. Prof. Dr. Bakyt TURDUMAMBETOV	Assist. Prof. Dr. Seçkin ESER
Assist. Prof. Dr. Bilal YALÇIN	Assist. Prof. Dr. S. Banu YILDIZ
Assist. Prof. Dr. Burcu ÖZKUL	Assist. Prof. Dr. Şehnaz DEMİRKOL
Assist. Prof. Dr. Deniz KOÇAN	Assist. Prof. Dr. Ş. Okan MERCAN
Assist. Prof. Dr. Eda GÜNEŞ	Assist. Prof. Dr. Tolga Fahri ÇAKMAK
Assist. Prof. Dr. Emrah DİNDİ	Assist. Prof. Dr. Özcan ZORLU
Assist. Prof. Dr. Engin TAŞKIN	Assist. Prof. Dr. Uğur AKDU
Assist. Prof. Dr. Esra GÜL YILMAZ	Assist. Prof. Dr. Yasin KELEŞ
Assist. Prof. Dr. Gül ERKOL BAYRAM	Lec. Dr. Hanife ERDOĞAN

EXECUTIVE COMMITTEE

Prof. Dr. Saim ATEŞ	Assist. Prof. Dr. Muharrem AVCI
Prof. Dr. Kutay OKTAY	Assist. Prof. Dr. Aykut ŞİMŞEK
Assist. Prof. Dr. İrfan MISIRLI	Assist. Prof. Dr. Hakkı ÇILGINOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Canan TANRISEVER	Assist. Prof. Dr. Salih YILDIZ
Assist. Prof. Dr. Çetin AKKUŞ	Lec. Ahmad Noradden KATTAN
Assist. Prof. Dr. Gülizar AKKUŞ	Assist. Prof. Dr. Soaad Ahmed Aly Sholak
Assist. Prof. Dr. İhab Said İBRAHİM	Res. Assist. Emrah YAŞARSOY
Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU	Emrullah TURHAN

SECRETARIAT

Assist. Prof. Dr. Hüseyin PAMUKÇU
Dr. Emrah YAŞARSOY
Fethi Alperen KAYNAŞ

CONTENTS

Turizmde Zıt Yaklaşımlar, Helal Turizm ve Hedonizm Yaklaşımının Karşılaştırılması	6
Ömer SARAÇ, Prof. Dr. Orhan BATMAN	
Helal Konseptli Konaklama Hizmetleri: Muhafazakâr Turistlerin Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma.....	13
Doç. Dr. Ömer Akgün TEKİN, Öğr. Gör. A. Abdullah TURHAN, Emrullah A. TURHAN	
Sosyal İnovasyon Kapsamında Golf Terapinin Helal Turizmde Değerlendirilmesi	27
Dr. Serhat YOZCU, Prof. Dr. Füsün İSTANBULLU DİNÇER, Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER	
Turizmde Stratejik Bir Vizyon: Helal Turizm Kapsamında Helal Gıda Uygulamaları.....	35
Doç. Dr. İrfan YAZICIOĞLU, Öğr. Gör. Esra ÖZATA	
Müslüman Turistik Tüketicilerde Helâl Gıdaya Yönelik Davranışsal Niyet ve Gıda Neofobisi İlişkisi.....	45
Prof. Dr. Füsün İSTANBULLU DİNÇER, Dr. Öğr. Üyesi Ali Turan BAYRAM, Arş. Gör. Serkan AK	
Kadınların Etiket Okuma Alışkanlıklarında Helallik Etkisinin Değerlendirilmesi.....	53
Şeyma BÜYÜKZEREN, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Büşra MADENCİ, Doç. Dr. Ümit SORMAZ	
Otel Yöneticilerinin Helal Turizm Algılarına Yönelik Bir Araştırma: Kastamonu Örneği	64
Arş. Gör. Emrah YAŞARSOY, Serkan MÜTEVELLİ, Prof. Dr. Kutay OKTAY	
Yerel Halkın Bakış Açısıyla Şanlıurfa'da İnanç Turizmi.....	66
Öğr. Gör. Onur ÇELEN, Öğr. Gör. Elif ZENGER, Dr. Öğr. Üyesi Gül ERKOL BAYRAM, Doç. Dr. Özlem ALTUNOZ	
Turizm Lisans Öğrencilerinin Helal Gıdaya Yönelik Tutum ve Davranışları	81
Dr. Öğr. Üyesi Aykut ŞİMŞEK, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇETİNKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIZ	
Trabzon Bölgesini Ziyaret Eden Yabancı Müslüman Turistlerin Helal Turizme Bakış Açılı .	90
Mehmet KASAP, Eyüp YILDIRIM, Cemile AKBULUT	
Kastamonu'ya İnanç Ziyaretleri Maksath Seyahat Eden Mütedeyyin Turistlerin Beklentileri	101
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI, Emre MARŞ	
Helal Turizm'de Yeni Bir Kavram: Helal Kruvaziyer	103
Kübra PEKTAŞ	
Y Kuşağının Helâl Turizm Eğilimleri: İzmir İlinde Bir Araştırma	112
Prof. Dr. Atilla AKBABA, Buğcan GÜVENOL	
Helal Belgelendirme Sistemlerinde Gıda İsrafını Önleme Çabası: Karşılaştırmalı Bir Araştırma	122
Doç. Dr. Mustafa SANDIKCI, Arş. Gör. Asilhan Semih MUTLU, Arş. Gör. Ali KABAKULAK	
Helal Turizm Pazarında Bağlılık-Güven Teorisi.....	132
Savaş BÖYÜKYILMAZ, Metin MIZRAK, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Sosyal Medyanın Reklam Amaçlı Kullanımı (Helal Konseptli Otellerde Bir Araştırma).....	142
Doç. Dr. Tugay ARAT	

Helal Turizm: Teorik Bir İnceleme	147
Abdulhamid ADAM, Dr. Öğr. Üyesi. Abdurrahman ÇALIK	
Helal Konseptli Otel İşletmelerini Tercih Eden Turistlerin Seyahat Motivasyonları	154
Doç. Dr. Ümit SORMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Aybüke Ceyhun SEZGİN, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AKSOY, Doç. Dr. Gürkan AKDAĞ	
Helal Turizm Çerçevesinde İslamî Giyim Kuşam.....	166
Prof. Dr. Talat SAKALLI	
Potansiyel Turistlerin Helal Turizme Bakış Açısı Dindarlık Düzeyine Göre Değişir Mi?	174
Prof. Dr. Said KINGIR, Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ, Nilüfer ŞAHİN TEZCAN	
Helal Turizm Kapsamında Hizmet Sunan Konaklama İşletmelerine Yönelik Şikâyetlerin İncelenmesi.....	182
Dr.Öğr.Üyesi Uğur CEYLAN	
Helal Konseptli Turizm İşletmelerinde Yiyecek İçecek Hizmetleri Bölümünün Önerilen Helal Konaklama İşletmeleri Standartlarına Uyuma Durumu.....	191
Doç.Dr. Ümit SORMAZ, Arş. Gör. Mustafa YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ONUR	
Helâl Konseptli Otelde İnsan Kaynakları Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme.....	199
Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI, Prof. Dr. Kutay OKTAY, Öğr. Gör. Erhan İŞLEK	
Helal Turizm Etkinliğine Yönelik Bir Vaka Çalışması: Dünya Helal Zirvesi 2018 İstanbul.....	202
Cem Buğra CANLI, Arş. Gör. Vahit Oğuz KİPER, Prof. Dr. Orhan BATMAN	
Helal Turizm Potansiyeli ve Uygulamaları Açısından İstanbul ve Antalya'nın Karşılaştırılması	204
Prof. Dr. Akın AKSU	
Türkiye'de Helal Turizmin Gelişmesine Yönelik İzlenmesi Gereken Stratejiler.....	210
Prof. Dr. Akın AKSU	
Trabzon Otellerinin Helal Turizm Açısından İncelenmesi	216
Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ, Nilüfer ŞAHİN TEZCAN	
Yerli Halkın Helal Otelere Bakış Açısı: Afyonkarahisar Örneği	224
Arş. Gör. Mehmet BOYRAZ	
Yiyecek-İçecek İşletmelerinde Gıda Katkı Maddesi Kullanımı ve Bunların Helallik Bakış Açısı İle Değerlendirilmesi	234
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Büşra MADENCİ, Doç. Dr. Ümit SORMAZ, Arş. Gör. Mustafa YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Eda GÜNEŞ	
Müşteri Şikâyetlerinde Fikir Madenciliği: Antalya Helal Oteller Üzerine Bir Araştırma.....	242
Dr. Öğr. Üyesi Akın ÖZEN	
Türkiye'deki Uluslararası Fast Food Zincir İşletmelerin Helal Gıda Sertifikasyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma	250
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ÖZBAY, Tuğçe CEBECİ	
Müslüman-Dostu Otel Müşterilerinin Helal Konseptle İlişkin Memnuniyet ve Şikâyetleri: Alanya Örneği.....	259
Arş. Gör. Dr. Erhan BOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Reşat ARICA	

Adıyaman'da İnanç Turizmi Açısından Önemli Bir Değer: Sahabe Safvân Bin Muattal	269
Dr. Öğr. Üyesi Reşat ARICA, Elif ARICA, Arş. Gör. Dr. Erhan BOĞAN	
Helal Turizmde Seyahat Acentacılığı: Bir Model Önerisi	279
Doç. Dr. Ömer Akgün TEKİN, Cansu Can AKCA	
Tüketicilerin Yeni Gıda Değerlendirmeleri İle Helal Gıda Eğilimleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma	280
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ÇETİNKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Aykut ŞİMŞEK, Dr. Öğr. Üyesi Salih YILDIZ	
Helal Turizm Konseptli Konaklama İşletmelerindeki Personel Belgelendirmesinde Uygulanabilecek Seçmeli Mesleki Yeterlilik Birimi Önerisi	290
Dr. Öğr. Üyesi İrfan MISIRLI, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Alkolsüz Aile Oteli Konsepti: Girişimi ve Yönetimi Üzerine Bir Örnek Olay Çalışması.....	292
Arş. Gör. Sultan Nazmiye KILIÇ, Doç. Dr. Burhan AYDEMİR, Prof. Dr. Necdet HACIOĞLU	
Helal Turizmde Hanefi Mezhebi ve GİMDES Helal Gıda Sertifikalama Ölçütleri Mukayesesi299	
Neslihan METİN, Nuh CEYLAN, Meltem ASLANKAYA	
Seyahat İşletmeleri İçin Helal Konseptli Paket Tur Önerisi	309
Öğr. Gör. Cemil GÜNDÜZ	
Mutfaklarda Profesyonellik ve İslam Çatışması	318
Doç. Dr. Mustafa SANDIKCI, Hülya MUTLU, Arş. Gör. Asilhan Semih MUTLU	
Helal Turizm; Kuran-ı Kerim Kapsamında Seyahat Amaçlarının Turizm Açısından İncelenmesi	329
Doç. Dr. Özlem ALTUNÖZ, Yrd. Doç. Dr. Hasan Selim KIROĞLU, Yrd. Doç. Dr. Gül ERKOL, Öğr. Gör. Selim KARAÇAĞA BAYRAM	
Genç Turistlerin İnanç Merkezlerini Tercihleri, Tüketim Eğilimleri ve Beklentileri: Konya Örneği.....	338
Sadık AY, Doç. Dr. Yasin BİLİM	
Helâl Konsept Destinasyon Markalaşmasında Mevcut Durumun ve Potansiyelin Değerlendirilmesi: Kastamonu İli Örneği.....	347
Nurseli DERVIŞOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU	
Helal Turizm Uygulayan Konaklama İşletmelerinin Mekânsal Analizi	356
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Nuri ERDEM	
Tarihi Evlerin Helal Turizm Kapsamında Yeniden İşlevlendirilmesi	367
Celil KALAYCI, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Doç. Dr. Canan TANRISEVER	
Dünya'da ve Türkiye'de Helâl Turizmin Yeri ve Önemi	378
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin PAMUKÇU, Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK	
Helal Turizm Türkiye'deki Akademik Araştırmaların Yeni Modası mı?	380
Arş. Gör. Ümit ŞENGEL, Doç. Dr. Burhanettin ZENGİN	
Bireysel Yenilikçilik ve Helal Turizm Ürün İlgilenimi Arasındaki İlişkiler	388
Doç. Dr. Bilsen BILGILI, Doç. Dr. Emrah ÖZKUL	

Otel Yöneticilerinin “Helal Otel” Konsepti Hakkındaki Düşünceleri: Kapadokya’da Bir Araştırma	399
Doç. Dr. Lütfi BUYRUK, Öğr. Gör. Durmuş Ali AYDEMİR	
Helal Gıda Üzerine Kavramsal Bir Araştırma	409
Prof. Dr. Mehmet SARIŞIK, Mustafa İnanç KAPUCUOĞLU, Hasan Önal ŞEYHANLIOĞLU	
Helal Gıdaların Fast Food Restoranlarda Kullanım Durumlarının İncelenmesi: Türkiye Örneği	418
Öğr. Gör. Elif DEMİRBILEK, Doç. Dr. Serkan ŞENGÜL	
Tebriz’in Turizm Potansiyeli ve Onun Gelişimini Etkileyen Engeller	426
Arş. Gör. İsmail MOHAMMADI, Doç. Dr. Mahammad SOLTANOĞLU	
Güney Azerbaycan’da Helal Mutfak ve Konaklama Gelenekleri	434
Doç. Dr. Araş İFTİHARİ	
Helal Turizmi Tespih, Takke, Seccade İle Değerlendirmek.....	439
Prof. Dr. Talat SAKALLI	
The Development of Halal Tourism in Indonesia.....	443
Dr. Alhilal FURQAN	
The Foundations of Supporting the Marketing of Islamic Tourism in the Middle East and North Africa	458
Amar HOUTIA, Ikram BENAZZA, Fatima Zohra HOUTIA	
Türkiye Vatandaşlarına Göre Kırgızistan’da Helal Turizmin Mevcut Durumu ve Potansiyeli	468
Dr. Öğr. Üyesi Azamat MAKSÜDÜNOV	
Halal Tourism Research: an Analysis of Papers Registered in The Web of Science Core Collection.....	477
Assist. Prof. Dr. Bakyt TURDUMAMBETOV	
Regulatory Framework Governing Halal Product: What Libya Can Learn From Malaysia ...	487
Dr. Ahmed Salem AHMED, Assoc. Prof. Dr. Muhammad LAEBA, Maryam Mat DAUD, Assist. Prof. Dr. Afridah ABAS	
The Examination of Leading International Experiences in Halal Tourism Trends in The Tourist Destinations, “With Application on “Singapore”	494
Assist. Prof. Dr. Nasser ABDELKARIM Aly ELGHUZAWANY	
Factors Influencing The Growth of Muslim Friendly Hospitality Services in Malaysia	504
Assoc. Prof. Dr. Noriah Ramli, Assoc. Prof. Dr. Majdah Zawawi	
Современное Состояние И Проблемы Развития Халяль-Туризма В Республике Казахстан	512
Нурланова Ботагоз Сериковна	
«Организационно-Правовые Основы Халяль Туризма В Республике Узбекистан».....	519
Рахманов аъзамжан режапович, профессор, Доктор юридических наук (dsc), узбекистан	
Islamic Tourism İn Malaysia: Challenges And Opportunities	524
Assist. Prof. Dr. Afridah ABAS, Assoc. Prof. Dr. Majdah ZAWAWI, Assoc. Prof. Dr. Noriah RAMLI	

Moroccan Tourist’s Perceptions Toward Halal Tourism: A Case Study of Hotel Ryad Mogador Almadina Agadir	530
Dr. Fatimazahra FAKIR, Prof. Dr. Elhoussain ERRAOUI	
Halal Food Supply Chain Towards Customer Satisfaction and Loyalty in Tourism Industry in Morocco.....	543
Dr. Ilham RHAROUBI, Prof. Dr. Mohammed Hicham HAMRI	
Tourist’s Attitude Toward Cultural Heritage and Halal Products: A Case Study of Lahore, Punjab-Pakistan	551
Prof. Dr. Muhammad ASHFAQ, Muhammad Hassan MAHBOOB	
International Models of Halal Tourism (Algeria model).....	565
Dr. Meddane NAIMA	
The Role of Tourism Agencies In Devoting The Concept of Halal Tourism.	571
Lec. Halıma ASLI, Lec. Faiza KALLAL	
Enabling Environment to Guide The Style of Halal Tourism - Read In The Experiences of The Leading Countries In The Field-.....	581
Souheila BARA, Mehdi DJABER	
The Role of Tourist Agencies in Activating Halal Tourism -Algeria's Tendency Towards Economic Diversification-	592
Mohcene BENLAHBIB, Abdelgheni BENHAMED, Emir Abdelkader University	
Halal Tourism in Dubai Need a Legitimacy or a Successful Tourism Investment.....	603
Boukhadra MERİEM	
Halal Tourism – The Modernity of Concept and Application in the Iraqi Travel Agencies Market.....	611
Assist. Prof. Akram Abdulrahman ABDULKAREEM	
The Role of Integrated Marketing Communications in Supporting and Promoting Halal Tourism: Indonesia As Model.....	617
Dr. Abdelhamid MERRAKCHI, Dr. Louiza BAHAZ	
Halal Tourism Marketing in Non-Muslim Countries (View The Experience of Thailand)	627
Dr. Ouahiba BOUKHDOUNI, Dr. Omiloudi Ama ALKHAYR	
The Impact of The Application of Professional Ethics in The Halal Tourism Industry.....	639
Dr. Fardi MOLAY, Dr. Wacila Balghnamy NAJAT	
The Potential Halal Tourism of The Islamic World as an Alternative Strategy in The Islamic Economic Renaissance	649
Dr. Fatiha KEBIRI	
Halal Food Industry and Its Role in The Development of Tourism in The Countries of The Middle East and North Africa.....	659
Lec. Fatma Zohra BAKALA, Lec. Talbı BADR AL - DİN	
Halal Tourism as a Modern Approach to Attract Tourist- Reality And Requirements.....	665
Dr. Hayet Brahımi BENHARRAT, Lec. Hakima NAIMI	

Halal Hotel Marketing and Its Role in Satisfying the Muslim Tourist Hotel Renaissance-Tlemcen / Case Study	673
Berka BELAGHEMAS, Amal MOUTERFI	
Islamic Tourism Industry the New Direction of International Tourism.....	681
Dr. Addad RACHIDA, Lec. Decha. Mohamedali	
The Role of Advertising in Improving the Mental Image of Halal Tourism	691
Lec. Safia MUSTAPHA, Dr. Chengal TAREK	
Halal Tourism From The Perspective of the Legal Right to a Healthy Environment.	701
Dr. Sahra KHEmili, Dr. Aicha Abdelhamid	

Potansiyel Turistlerin Helal Turizme Bakış Açısı Dindarlık Düzeyine Göre Değişir Mi?

Prof. Dr. Said KINGIR

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Turizm Fakültesi
saidkingir@sakarya.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ

Bartın Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ayhankarakas74@gmail.com

Nilüfer ŞAHİN TEZCAN

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
nilufer-sahin@hotmail.com

Özet

Helal turizm günümüzde birçok çalışmaya konu olmaktadır. Bu çalışma Trabzon ilinde yerleşik olarak yaşayan halkın helal turizm konusuna bakış açıları ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Halkın dindarlık düzeyi ve helal turizme olan bakış açısıyla ilgili bilgileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda oluşturulan anket formu Trabzon'da yerleşik olarak yaşayan katılımcılara doldurtulmuştur. Çalışma nicel bir çalışmadır. Evreni temsil edecek kişilerin seçilmesi için kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen verilere frekans analizleri, yüzde analizleri ve regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmaya katılanların %60,6'lık çoğunluğunun helal turizmle ilgili bilgi sahibi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yalnızca %8,3'lük kısmı daha önce helal tesislerde bulunmuştur. Çalışmada dindarlık düzeyinin, helal turizm bakış açısı üzerine etkisinin %48 olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda ilgili taraflar için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Helal Turizm, Dindarlık Düzeyi, Trabzon Halkı

DOES THE PERSPECTIVE OF POTENTIAL TOURISTS ON HALAL TOURISM CHANGE DEPENDING ON THE RELIGIOUSNESS LEVEL?

Abstract

Nowadays, halal tourism is the subject to many studies. This study approaches to the relationship between the perspective of people living in Trabzon Province on halal tourism and their level of religiousness. It aims to present the information regarding the public's level of religiousness and their perspective on halal tourism. The questionnaire form, which was prepared in line with these purposes, was filled by the participants residing in Trabzon. The study is a quantitative study. The sampling method was preferred for the selection of the people to represent the sample universe. Frequency analyses, percentage analyses and regression analysis were applied to the data obtained. It was found that 60.6% of the participants did not have any knowledge about halal tourism. Only 8.3% of the participants were found to have visited halal facilities before. In the study, the effect of the religiousness level on halal tourism perspective was determined to be 48%. Various suggestions were presented for the related parties as a result of the research.

Keywords: Halal Tourism, Level of Religiousness, People of Trabzon

GİRİŞ

Turizm sektörü geçmişten bu yana gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından yoğun şekilde ilgi gören bir sektör durumunda olma özelliğini korumaktadır. Bunun nedeni olarak dünya genelinde gelişimini hızlı şekilde sürdüren sektörlerden biri durumunda olması gösterilebilir (Yıldız, 2011, s. 54). Turizm sosyal, ekonomik, teknolojik olgularda meydana gelen gelişmeler doğrultusunda kapsamını genişleterek, gelişimini sürdürmektedir (Bayhan, Şengül, & Yücel, 2018, s. 204). Turizmin birçok bilim dalı ile bağlantısı bulunmaktadır. Turizm kavramı altında birçok konu işlenmekte, diğer bilimlerle olan ilişki turizmin gelişimini güçlenmektedir.

Dünya genelinde Müslüman nüfusunun artan gelir düzeyi ile turizm faaliyetleri kapsamında sunulan hizmetlerden beklentilerde değişimler meydana gelmiştir. Seyahatlere katılan Müslümanların önemli bölümü bu seyahatler esnasında inançları doğrultusunda hareket etmeyi talep etmekte ve bu özellikteki tesisleri tercih edebilmektedir. Literatürde helal turizme bakış açısı çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Helal turizm günümüzde de araştırmalara konu olmaya devam etmektedir. Helal turizm algısı ile ilgili çalışmalar vardır. Fakat Trabzon halkının helal turizme bakış açısı ve dindarlık düzeyi açısından değerlendirildiği çalışmaya literatürde rastlanamamıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

İnsanların sürekli yaşadıkları yerlerden geçici olarak çeşitli gereksinimlerini karşılamak amacıyla ayrılması turizm olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram ekonomik olarak geniş etkiler oluşturmakta ve

günümüz toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir (Uçkun, 2004, s. 28). Turistlerin sürekli yaşadıkları yerlerden ayrılıp yeniden aynı yere dönünceye kadar geçen süre içinde seyahatleri boyunca gerek duydukları ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlence ve diğer ihtiyaçlarını karşıladıkları faaliyetler, turizm faaliyetleri içindedir (Kozak, Akoğlan Kozak, & Kozak, 2017, s. 66). Dünya nüfusu yaklaşık olarak 7 milyar olarak düşünülürse, ortalama her yedi kişiden biri uluslararası turizm hareketlerine katılıp katkı sağlamaktadır. Dünyada dini amaçla ve dini kabullere göre seyahatler giderek yaygınlık göstermektedir. Son zamanlarda dünyada kabul gören turizm şekillerinden biri 'helal Turizm' dir (Zengin B. , Şen, Üstün, & Bozkurt, 2017, s. 212). Yaşam alanlarından geçici süreliğine ayrılan turistlerin, kendilerine sunulan hizmetlerin helal kavramına uygun olmasını tercih etmesi bu turizm türünün ortaya çıkışı ve gelişimi için önemli etkenlerdendir.

Helal ve haram kavramları bir Müslümanın hareket alanında serbest ve serbest olmayan davranışları tanımlamada temel bir göreve sahiptir. Helal olanlar serbest olanları kapsarken, haram olanlar yasak olanları ifade etmektedir (Ayengin, 2017, s. 841). İslami bir işletmenin haram olandan uzak durması gerekir. Haram ürün ve hizmet içeren diğer sektörler ile ilişki içinde olması bile uygun değildir. Bazı yasaklara örnek olarak; domuz ürünleri tüketimi, tütün ürünleri, uyuşturucu ve ahlak dışı faaliyetler gösterilebilir. İşletme bahsedilen faaliyetleri sunmamalı, barındırmamalı ve bu faaliyetleri sunan işletmelerle bağlantılı olmamalıdır (Yanpar, 2014, s. 73). İslami anlayışa sahip bireyler turizm faaliyetlerine daha fazla katılmaya başlamıştır. İslami anlayışa sahip olan bireylere yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar da ağırlık kazanmaktadır.

Helal turizm konulu çalışmalar son yıllarda hızla artmaktadır. Benzer konularla ilgili daha önce yapılmış olan bazı çalışmaları sıralamak gerekirse; (Boğan, Batman , & Sarıışık , Helal Turizmin Kavramsal Çerçevesi ve Türkiye'deki Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme, 2016) yaptıkları çalışma da helal turizmin kavramsal çerçevesini belirlemeye çalışmışlardır. Aynı zamanda bu pazarda Türkiye'nin durumunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Çeşitli sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur. (Battour & Mohd, Halal tourism: Concepts, practises, challenges and future, 2016) yaptıkları çalışmada helal turizmin geliştirilmesi ve pazarlanmasında karşılaşılan fırsat ve zorlukları tartışmıştır. (Asad, Noriah, & Bader, 2016) yaptıkları çalışmada helal turizm hakkında farkındalığı artırmak ve temel ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Uygulayıcılar için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. (Oflaz, 2015) müşterilerin helal turizme yönelik algıları üzerine yaptığı çalışma sonucunda helal turizmle ilgili müşteri algılarının genel olarak olumlu yönde olduğu sonucunu ortaya koymuştur. (Kıngır & Kardeş, Türkiye'de Yükselen Bir Turizm Çeşidi: Helal Turizm, 2017) yaptıkları çalışmada Türkiye'nin helal turizm bakımından mevcut durumunu değerlendirmiş, helal turizm alanında gelişmenin nasıl sağlanacağı ile ilgili fikirler ortaya koymuştur. (Bhuiyan & Darda, 2017) yaptıkları çalışmada helal turizmin Bangladeş teki durumunu incelemiş, gelişim ihtimalini araştırmış, helal turizmin ülkede gelişim gösterdiği ve ekonomiye katkısının artmakta olduğu sonuçlarını ortaya koymuş ve çeşitli önerilerde bulunmuştur. (Zengin B. , Şen, Üstün, & Bozkurt, 2017) yaptıkları çalışmada Sakarya halkının helal turizme bakış açısını incelemiş, halk tarafından helal turizmin gerekli ve uygulanabilir olarak görüldüğü sonuçlarını ortaya koymuştur. Bu turizm konseptinin varlığını bilen kişi sayısının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(Battour, 2018)Yaptıkları çalışmada Müslüman olmayan turistlerin helal turizm algısını incelemiş, helal ürün ve hizmetleri almakta ne ölçüde istekli oldukları konusunda çeşitli sonuçlar ortaya koymuşlardır.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, Trabzon ilinde yaşamakta olan potansiyel turistlerin helal turizme bakış açısı ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin ölçülmesi amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmadır. Çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda iki değişken arasındaki ilişkinin düzeyi ortaya konulacaktır. Son yıllarda turizm eğilimleri arasında dikkat çekenlerden biri haline gelen helal turizme olan yaklaşımın farklı kitleler bakımından incelenmesi araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Evren, Örneklem, Yöntem ve Kısıtları

Araştırma evrenini Trabzon ilinde yaşayan, 18 yaş ve üzeri yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin elde edilmesi amacıyla nicel analiz tekniklerinden anket formu yöntemi kullanılıp, beşli likert tipi ölçekler tercih edilmiştir. Ankete katılanların demografik ve bazı kişisel özelliklerini belirlemek için 12 ifadeye yer verilmiştir. Halkın helal turizme bakış açısını ölçmek amacıyla 23 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadeler Oflaz (2015) tarafından birçok farklı çalışmadan seçilip bir araya getirilmiş, Zengin vd. (2017) tarafından kullanılmıştır. Formda yer alan ilgili sorular çalışmamıza uygun olacak şekilde düzenlenmiş ve kullanılmıştır. Halkın dindarlık düzeyini anlamak amacıyla iki soru kullanılmıştır. “İbadetlerimi düzenli şekilde yerine getiririm” ve “Kendimi dindar biri olarak tanımlıyorum.”.

Bu araştırmada örnekleme yöntemi olarak; olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan ‘kolayda örnekleme’ yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme tekniğinde çalışmada yer alacak olan birimlere araştırmacı karar verebilir (Bayram, 2015, s. 22). Kolayda örnekleme yönteminin temel mantığı olan; ankete cevap vermek isteyen tüm katılımcıların örnekleme dâhil edilmesi gerektiği göz önünde bulundurularak ve kayıp verilerin önüne geçilmesi, geri dönüşün hızlı olması ve güvenilir sonuçlar elde edilmesi amacıyla her katılımcı ile yüz yüze görüşme hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda 132 kişiye anket formu doldurtulmuştur.

Trabzon halkının helal turizme bakış açısı ve dindarlık düzeyini ölçmek amacıyla yapılan çalışmada zaman kısıtı nedeniyle örneklem sayısı sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda veri toplama yöntemi olan anket uygulamanın oluşturduğu sınırlılıklar bu çalışma içinde geçerli bir sınırlılık durumundadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığı ile güvenilirlik analizleri, frekans ve yüzde analizleri, korelasyon analizine tabi tutulmuş, elde edilen veriler tablolara aktarılıp yorumlanmıştır. Verilerin toplanmasında 23 soruluk helal turizme bakış açısı ölçeği ve 2 soruluk ile de dindarlık ile ilgili ifade kullanılmıştır. Tablo 1’deki sonuçlara göre kullanılan ölçeklerin güvenilir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kalaycı , 2009, s. 405).

Tablo 1: Güvenilirlik İstatistiği Sonuçları

	Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
Helal Turizme Bakış Açısı Ölçeği	0,952	23

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmaya katılan yerel halkın demografik özellikleri(cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu vb.) ve helal tatil davranışları (helal oteller hakkında bilgi sahibi olma durumu, bilgi kaynakları, tatile birlikte gidilen kişi vb.) frekans analizi ile analiz edilmiş ve tablo haline getirilmiştir. Sonuçlar tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Tatil Davranışları

Cinsiyet	N	Yüzde	Medeni Durum	N	Yüzde
Kadın	72	54,5	Evli	74	56,1
Erkek	60	45,5	Bekar	58	43,9
Yaş	N	Yüzde	Gelir Düzeyi	N	Yüzde
18-25 arası	24	18,2	2000 ve altı	49	37,1
26-33 arası	48	36,4	2001-3500	47	35,6
34-41 arası	31	23,5	3501-5000	26	19,7
41 ve üzeri	29	22	5000 ve üzeri	10	7,6
Eğitim Durumu	N	Yüzde	Tatile Gidilen Kişi	N	Yüzde
Lise ve altı	53	40,1	Tek başına	16	12,1
Üniversite ve üzeri	79	59,8	Aile ile	86	65,2
Helal otellerden haberdar mısınız?	N	Yüzde	Arkadaşlar ile	N	Yüzde
Evet	52	39,4	Meslek	N	Yüzde
Hayır	80	60,6	Memur	25	18,9
Helal otel bilgi kaynağınız nedir?	N	Yüzde	İşçi	N	Yüzde
Bilgin yok	80	60,6	Kendi işi	15	11,4
Çevreden	15	11,4	Emekli	10	7,6
İnternette	18	13,6	Ev hanımı	20	15,2
Bilimsel Çalışmalardan	9	6,8	Diğer	26	19,7
Tv'den	10	7,6	Daha önce helal otelde konakladınız mı?	N	Yüzde
Helal otelde kaç kez konakladınız?	N	Yüzde	Evet	11	8,3
Hiç konaklamadı	120	90,9	Hayır	121	91,7
1 veya daha fazla	12	9,1			

Araştırmaya katılan bireylerin %54,5'i kadındır. Bireylerin %56,1'i evlidir. Bireylerin %36,4'ü 26-33 yaş aralığındadır. %59,8'inin üniversite ve üzeri eğitim seviyesinde olduğu görülmektedir. Bireylerin %65,2'si tatile aileleri ile gitmeyi tercih etmektedir. Bireylerin %27,3'ü işçi olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Bireylerin %60,6'luk çoğunluğu helal otellerle ilgili bilgi sahibi değildir. Bilgi sahibi olan %39,4'lük kısmın bu bilgilere çoğunlukla çevreden ve internet üzerinden sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin %8,3'lük kısmı daha önce helal tesislerde konaklamıştır.

Katılımcıların helal turizme bakış açıları ile ilgili sorulan sorulara verdiği cevapların dağılımları tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Helal Turizme Bakış Açısı Ölçeği İfadelerine Verilen Cevapların Dağılım Tablosu

İFADELER	1		2		3		4		5		Ort.
	F	N	F	N	F	N	F	N	F	N	
1.İnancım gereği helal konseptli konaklama tesislerini tercih ederim.	1	0,8	2	1,5	20	15,2	80	60,6	29	22,0	4,01
2.Helal konseptli konaklama tesislerini, sunduğu ürün ve hizmetleri için tercih ederim.	1	0,8	2	1,5	17	12,9	84	63,6	28	21,2	4,03
3.Evlilik belgesi olmayan çiftlerin otele alınmaması önemlidir.	5	3,8	1	0,8	15	11,4	57	43,2	54	40,9	4,16
4.Helal yiyecek içecek servisinin yapılması önemlidir.	0	0	0	0	10	7,6	55	41,7	67	50,8	4,43
5.İnsan şeklini tasvir eden sanat türlerinin olmaması önemlidir.	3	2,3	4	3,0	46	34,8	60	45,5	19	14,4	3,66
6.Personelin inancılı kişilerden seçilmesi önemlidir.	3	2,3	0	0	28	21,2	79	59,8	22	16,7	3,88
7.Gece kulüpleri gibi eğlence yerlerinin olmaması önemlidir.	6	4,5	6	4,5	42	31,8	55	41,7	23	17,4	3,62

8. Bayanlar ve erkekler için sağlık tesislerinin (yüzme havuzu, spa, fitness salonları) ayrı olması önemlidir.	4	3,0	5	3,8	28	21,2	53	40,2	42	31,8	3,93
9. Tuvaletler ile yatakların yönleri kıbleye uygun şekilde düzenlenmelidir.	3	2,3	0	0	0	0	24	18,2	105	79,5	4,72
10. Her bir odada Kuran'ı Kerim, seccade ve tespih olması önemlidir.	0	0	2	1,5	17	12,9	59	44,7	54	40,9	4,25
11. Mescitlerin olması önemlidir.	1	0,8	0	0	6	4,5	41	31,1	84	63,6	4,56
12. Dini içerikli serbest zaman değerlendirme aktivitelerinin bulunması önemlidir.	5	3,8	19	14,4	59	44,7	36	27,3	13	9,8	3,25
13. Oda servisinde görevli personeller servis için odalara mahremiyet ilkelerine uyarak girmesi önemlidir.	1	0,8	1	0,8	2	1,5	18	13,6	110	83,3	4,78
14. Bayan ve erkeklerin etkinlik alanlarının ayrılması önemlidir.	5	3,8	16	12,1	47	35,6	48	36,4	16	12,1	3,40
15. Bekar bayan ve erkekler ile ailelerin katlarının ayrı olması önemlidir.	8	6,1	29	22,0	68	51,5	20	15,2	7	5,3	2,91
16. Bayan personellerin bayan müşterilerle, erkek personellerinde erkek müşterilerle ilgilenmesi önemlidir.	12	9,1	37	28,0	58	43,9	20	15,2	5	3,8	2,76
17. Tesislerinin İslami finansal uygulamalara göre yönetilmesi önemlidir.	6	4,5	8	6,1	56	42,4	57	43,2	5	3,8	3,35
18. Bayan ve erkek müşteriler için İslami kurallara uygun kıyafetler giymeleri önemlidir.	4	3,0	12	9,1	56	42,4	45	34,1	15	11,4	3,41
19. Helal konaklama tesisleri konseptinin uygulanabilir olduğuna inanıyorum.	4	3,0	18	13,6	54	40,9	42	31,8	14	10,6	3,33
20. Helal otellerin sınıflandırılmasında hilal vb. sistemlerin uygulanması gerekir.	2	1,5	16	12,1	77	58,3	34	25,8	3	2,3	3,15
21. Fiyatlar geleneksel konaklama tesislerine göre fazla olsa da yine de helal otellerde konaklamayı tercih ederim.	14	10,6	28	21,2	53	40,2	29	22,0	8	6,1	2,91
22. Helal konaklama tesislerinde konaklamanın güvenli ve konforlu olduğuna inanıyorum.	3	2,3	2	1,5	27	20,5	88	66,7	12	9,1	3,78
23. Helal konaklama tesislerine eşimi ve çocuklarımı bırakıp, işime dönebilirim.	6	4,5	11	8,3	50	37,9	55	41,7	10	7,6	3,39

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

Bireylerin helal turizme bakış açıları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde dikkat çekici olanlar şu şekilde değerlendirilebilir. Trabzon ilinde yaşayan bireyler tercih edecekleri otellerde helal yiyecek içecek servisinin bulunmasını talep etmektedir. Otelde tuvalet ve yatakların yönlerinin kıbleye uygun ayarlanması gerektiğini ileri sürmektedirler. Oda servisinde görevlilerin mahremiyet ilkesine uygun hareket etmesini istemektedirler. Bu tesislerde Kuran'ı Kerim, seccade, tespih ve mescitlerin bulunmasını istemektedirler.

Bireylerin helal tesislerin uygulanabilir olması ile ilgili soruya verdikleri cevapların ortalaması 3,33'tür. Bu tesislerin fiyatlarının diğer tesislere oranla fazla olsa bile yine de tercih edilme durumu ile ilgili soruya verdikleri cevapların ortalaması 2,91'dir.

Katılımcıların dindarlık düzeyi ile ilgili sorulara verdiği cevapların dağılımları tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: Dindarlık Düzeyi İfadelerine Verilen Cevapların Dağılım Tablosu

İFADELER	1		2		3		4		5		ORT
	N	F	N	F	N	F	N	F	N	F	
1.İbadetlerimi düzenli şekilde yerine getiririm.	8	6,1	21	15,9	45	34,1	39	29,5	19	14,4	3,30
2.Kendimi dindar biri olarak tanımlıyorum.	3	2,3	12	9,1	31	23,5	52	39,4	34	25,8	3,77

(1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5:Kesinlikle Katılıyorum)

Bireylerin ibadetlerimi düzenli şekilde yerine getiririm sorusuna verdikleri cevapların ortalaması 3,30'dur. Kendimi dindar biri olarak tanımlıyorum sorusuna verilen cevapların ortalaması 3,77'dir.

İki değişken arasına bulunan ilişkiyi veya bir değişkenin iki ya da daha fazla değişkenle ilişkisini ortaya koymak için yapılan için yapılan, eğer değişkenler arasında bir ilişki varsa bu ilişkinin derecesinin ölçülmesi için yapılan korelasyon analizinde; iki değişken arasında bağlantı var mıdır sorusunun cevabı aranırken yorumlanması gereken pearson korelasyon katsayıları şu şekilde yorumlanmaktadır (Kalaycı, 2009, s. 116);

- Pearson korelasyon katsayısı; 0,00-0,25 aralığında ise ilişki çok zayıf
- Pearson korelasyon katsayısı; 0,26-0,49 aralığında ise ilişki zayıf
- Pearson korelasyon katsayısı; 0,50-0,69 aralığında ise ilişki orta
- Pearson korelasyon katsayısı; 0,70-0,89 arasında ise ilişki yüksek
- Pearson korelasyon katsayısı; 0,90-1,00 aralığında ise ilişki çok yüksektir.

İki değişken arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5: Korelasyon Analizi Sonuçları

	Pearson Correlation	Dindarlık Düzeyi
Helal Turizme Bakış Açısı	Sig. (2-tailed)	0,695**
	N	132

* p<0,05 anlamlılık seviyesinde ilişki anlamlı

** p< 0,01 anlamlılık derecesinde ilişki anlamlı

Helal turizme bakış açısı ve dindarlık düzeyi arasında bulunan ilişkide, P<0,05 olduğundan anlamlı bir ilişkinin var olduğu söylenebilir. Bu ilişki %69'luk pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişkidir. Yani kendini dindar olarak gören haklar daha fazla helal otelde konaklamak istemektedir, diyebiliriz.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler sonucu ortaya çıkan oranlara genel bir yorumlama yapmak gerekirse; Trabzon ilinde yerleşik olarak yaşayan halkın %60,6'lık çoğunluğunun helal turizmle ilgili bilgi sahibi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin yalnızca %8,3'lük kısmı daha önce helal tesislerde bulunduğunu belirtmiştir. Helal tesislerle ilgili bilgi sahibi olma ve bu tesislerde bulunma ile ilgili oranların düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Helal turizme bakış açısı ölçeğine verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde dikkat çekici olanlar şu şekildedir; Trabzon ilinde yaşayan bireyler tercih edecekleri otellerde helal yiyecek içecek servisinin bulunmasını talep etmektedir (4,43). Otelde tuvalet ve yatakların yönlerinin kibleye uygun ayarlanması gerektiğini ileri sürmektedirler (4,72). Oda servisinde görevlilerin mahremiyet ilkesine uygun hareket etmesini istemektedirler (4,78). Bu tesislerde Kuran'ı Kerim, seccade, tespih ve mescitlerin bulunmasını istemektedirler. Müslüman nüfusa sahip olan ülkemizde dinin temel gerekliliklerini yerine getirmek için gerekli olan koşulların talep edilmesi doğaldır.

Bireylerin helal tesislerin uygulanabilir olması ile ilgili soruya verdikleri cevapların ortalaması 3,33'tür. Bu oranın kararsızım seçeneğinin biraz üzerinde kalması, bireylerin bu tesislerle ilgili yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu tesislerin fiyatlarının diğer tesislere oranla fazla olsa bile yine de tercih edilme durumu ile ilgili soruya verdikleri cevapların ortalaması 2,91'dir. Bireyler otel tercihlerinde helal olan ürünleri barındıran tesislerde bulunmayı istemektedir. Fakat daha fazla ödeme yapmak konusunda çekingen kalmaktadırlar. Bu durum üzerinde ekonomik koşulların etkisi bulunabilir.

Bireylerin ibadetlerini düzenli şekilde yerine getirim sorusuna verdikleri cevapların ortalaması 3,30'dur. Kendimi dindar biri olarak tanımlıyorum sorusuna verilen cevapların ortalaması 3,77'dir. Bireyin dini yeterliliklerini kendisinin değerlendirmesinin zorlukları sonuçlar üzerinde etki doğurmuş olabilir.

Çalışmada dindarlık düzeyi ile helal otellere bakış açısında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu oran iki değişkenin birbiri üzerinde önemli etkileri olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda çeşitli öneriler sunmak gerekirse; İşletmeler helal turizm faaliyetlerini uygulayarak toplum hizmetine sunabilir. İlgili kurumlar ve işletmeler helal turizmi halka tanıtmak için çeşitli faaliyetler düzenleyebilir. Çalışmada zaman kısıtından dolayı örneklem sınırlı kalmıştır. Daha büyük örneklem boyutu ile çalışma tekrar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Asad, M., Noriah, R., & Bader, A. (2016). Halal tourism: Emerging Opportunities. *Tourism Management Perspectives*, 19, 137-143.
- Ayengin, T. (2017). Helal Turizmde Kullanılabilecek Temel Dini Kavramlar ve Güncel Yansımaları. 1. *International Halal Tourism Congress*. Alanya.
- Battour, M. (2018). The perception of non-Muslim tourists towards halal tourism: Evidence from Turkey and Malaysia. *Journal of Islamic Marketing*, 9(4).
- Battour, M., & Mohd, N. (2016). Halal tourism: Concepts, practises, challenges and future. *Tourism Management Perspectives*, 19, 150-154.
- Bayhan , İ., Şengül, S., & Yücel, R. (2018). Sürdürülebilir Turizm Girişimlerinde Önem ve Performans Değerlendirmeleri: Göynük Tarihi Konakları Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(23), 204-226.
- Bayram, N. (2015). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi* (5 b.). Bursa: Ezgi Kitabevi.

- Bhuiyan, M., & Darda, M. (2017). Prospects and Potentials of Halal Tourism Development in Bangladesh. *1. International Halal Tourism Congress*.
- Boğan, E., Batman , O., & Saruşıık , M. (2016). Helal Turizmin Kavramsal Çerçevesi ve Türkiye'deki Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme. *3rd International Congress of Tourism & Management Researches*.
- Kalaycı , Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Kıngır , S., & Kardeş, N. (2017). Türkiye'de Yükselen Bir Turizm Çeşidi: Helal Turizm. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 2(1), 22-35.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., & Kozak, N. (2017). *Genel Turizm* (19 b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Oflaz, M. (2015). Turistik Ürün Çeşiti Olarak Helal Turizm Konsepti Uygulayan Konaklama Tesislerinde Müşteri Algıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçkun, S. (2004). *İşletme ve İşleme Türleri, Turizm İşletmeleri*,. İstanbul: Değişim Yayınları .
- Yanpar, A. (2014). *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar* (2. Baskı b.). İstanbul: Scala Yayınevi.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstahdam Üzerindeki Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
- Zengin, B., Şen, M., Üstün, M., & Bozkurt, E. (2017). Türk Halkının Helal Turizme Bakış Açısı: Sakarya Örneği. *1. Halal Tourism Congress*. Antalya.